СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIII. Ч. 250. Джерзі Сіті, Н. Дж., субота, 26-го жовтня 1935. — VOL. XLIII. No. 250. Jersey City, N. J., Saturday, October 26, 1935. THREE CENTS

АМЕРИКА ПРИЙМАЄ ЗАПРОСИНИ АНГЛІЇ

ВАШИНГТОН. — Американський уряд приняв без проволоки запросини англійського уряду на конференцію в справі воєнних фльот, що має відбутися в Лондоні 2-го грудня.

Про приняття запросин повідомив департамент стейту англійського амбасадора покликуючися при тому на постанови договорів вашингтонського й лондонського.

УРЯД ВИПРАЦЬОВУЄ ВІДПОВІДЬ ЛІЗІ.

ВАШИНГТОН. — Зараз по своїм повороті з три-тижневих вакацій на Тихому океані президент узявся з секретарем стейту Голом виготовляти відповідь Лізі на її запит щодо становища до санкцій Ліги Націй в італійсько-етіопській війні.

З Білого Дому дали газетам до зрозуміння, що президен Рузвелт буде вистерігатися, щоб не давати Лізі Націй ніякої заяви, яка могла би виглядати наче якесь запевнення, бо уряд добре свідомий, що не має від народу уповажнення до такого наближення до Ліги Націй.

НЕ БУДЕ ПАЙКУ ПО 1-ШІМ ГРУДНЯ.

ВАШИНГТОН.—З приводу так званої „мобілізації для людських потреб у 1935-тім році" президент Рузвелт виголосив до радіового мікрофону промову, котру розіслано по Америці ланцюхом радіових стацій, а в котрій він заявив, що уряд прямує до того, щоб упродовж листопаду перенести всіх людей зліст запомогових на лісти запомогових робітників.

Уряд хоче довести до цього, щоб у грудні вже не було ні одної людини, що побирає пайок („довл").

БОРОТЬБА ЗА УЧАСТЬ В ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРИЩАХ ІДЕ ДАЛІ.

ШІКАҐО. — Ейвері Брондидж, президент „Американського Олімпійського Союзу" і голова „Американського Олімпійського Комітету", видав публичну заяву в справі участи американських атлетів в олімпійських ігрищах, що мають відбутися в Німеччині наступного року. Брондидж каже, що американські атлети візьмуть участь в цих ігрищах, бо вони не можуть мішатися в політичні спори. Брондидж питався провідників ріжних атлетичних клюбів, і ці заявили йому, що вони не признають участи в олімпійських ігрищах у Німеччині за признання для націстичного уряду.

У відповідь на цю заяву заявив Джеремія Магоні, предсідник „Аматорської Атлетичної Юнії", що він не покидає своєї боротьби проти участи американських атлетів у змаганнях на ігрищах у Німеччині. Одначе „Аматорська Атлетична Юнія" не має такого впливу на ігрища, як „Американський Олімпійський Комітет", котрий рішає про те, котрі атлети мають представляти Америку на ігрищах.

З атлетів одні стоять за участь в ігрищах хоча 24 визначні атлети заявилися за перенесення ігрищ з Німеччини. Зате в пресі появився публичний протест проти участи Американців в ігрищах у Німеччині, підписаний кількадесятьма лідерами, релігійними, бизнесовими, виховними й професійними. В цім протесті говориться, що ігрища повинні бути перенесені з Німеччини, бо там переслідується не тільки жидів, але й католиків та протестантів.

СМЕРТЬ ВІДОМОГО БАНДИТА.

НЮАРК. (Ню Джерзі). — Артур Флеґенгаймер, відомий нюйорський ґенґстер, знаний як „Доч Шулц", помер у нюарськім місцевім шпиталі з ран, які дістав з машинового кріса підчас нападу на нього шайки його ґенґстерських противників.

Напасники пострілили його й трох його товаришів, як вони зайшли до одного ресторану в середу вечором. Два з них померли в шпиталі в четвер, а третій бореться зі смертю. „Доч Шулц" перед смертю покликав римо-католицького священика, котрий його вихрестив.

ҐЕНҐСТЕРСЬКИЙ САМОСУД ПОЛІЦАЯ НАД ПОЛІЦІЙНИМ КАПІТАНОМ.

НЮ ЙОРК. — Один поліційний сержант, обїжджаючи автом підлеглих собі поліцаїв, зауважав, що поліцай Волтер Милер хитається на своїй стійці. Він казав відставити його до стації для розсліду. Капітан стації признав його пяним та казав йому віддати револьвер та піти виспатися в спальні стації.

За кілька годин розбуджений Милер зійшов до канцелярії капітана да дістав свій револьвер. Наладувавши його кулями, він крикнув: „Капітане, ти наробив мені багато клопоту!" і з цими словами стрілив до капітана МекҐейла. Капітан побіг до умивальні, а Милер за ним, готов стріляти ще далі. Надбіг на це ще один поліцай і, бачучи, в чому діло, двома вистрілами поклав Милера трупом. Капітан помер по дорозі до шпиталю.

ПРИСУДИ СМЕРТИ НА ЛИТВІ.

Перед військовим литовським судом у Тавроґах станули кільканацять бандитів, що під проводом відомого литовського різьбаря, Клеманскаса, нападали на багатших Литовців та грабували їх. Двох бандитів засудили на кару смерти, Клеманскаса, що сам особисто участи в нападах не брав, засудили на 4 роки вязниці, інших 10 бандитів на кару вязниці до 15 літ. Присуди смерти виконано.

БОЛЬШЕВИКИ СХОПЛЮЮТЬ ФІНСЬКИХ РИБАЛОК.

Щораз частіше трапляються випадки, що Совети схоплюють фінських рибалок, що на морю чи пак на озері Ладоґа переступають підчас мряки фінляндську смугу. В останньому часі схопили до Кронштадту трох молодих фінляндських рибалок.

ЮВИЛЕЙ ФІНСЬКОГО КОМПОЗИТОРА.

Фінляндія готовиться до святочного ювилею свого композитора Яна Сибелітена, якому минає тепер 70 літ від роду. Між іншим вирішено випустити почтові значки з портретом ювилята.

ЗА ВІДОЗВУ.

Старовство в Сяноці засудило цілий виділ читальні „Просвіти" в Улючі по 5 днів арешту за відозву, видану до односельчан в Америці, в справі помочі на будову Нар. Дому. Проти того засуду внесено спротив до суду, що звільнив усіх.

„ЛІКАРСЬКІ ОГЛЯДИНИ".

Московські „Ізвєстія" пишуть, що в одному совєтському колективі арештували голову та бухгальтера, що переводили „лікарські оглядини" сільських дівчат, приділених до колхозу.

НОВА ЗАБОРОНА РУМУНІВ.

Міністеріяльна румунська президія видала розпорядок, що на його підставі румунські горожани не сміють брати участи в закордонних конгресах, нарадах, конференціях і т. п., себто забороняється висилку за кордон усяких делегацій, за винятком військових.

ЗАСУД ВІЙТА ДЕФРАВДАНТА.

Карний сенат у Коломиї засудив війта громади Вербовець, Казимира Абґаровича, за дефравдацію на рік тюрми.

ЗАБОРОНИ ВСЯКИХ ІМПРЕЗ.

Старовство в Підгайцях заборонило улаштовувати імпрези в селах Вербів і Новосілка, не подавши навіть причини тих заборон.

ПРОФ. Б. МАРТИНОВИЧ ВІДКРИВ НОВИЙ ТАЛАНТ.

Відомий наш письменник, проф. Б. Мартинович, десь перед трома роками почав цікавитись бідним селянським хлопцем з Баранинець (Закарпаття), Михайлом Петрусем, що мав досить порядний голосовий матеріял. За три роки праці хлопець настільки поступив уперед, що тепер міг зложити з блискучим успіхом вступний іспит до празької консерваторії, де були захоплені його дуже приємним драматичним тенором.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРЕСА ПРО ЗНАЧІННЯ МАНЕВРІВ НА СОВЕТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

Московська „Правда", офіційний орган центрального комітету комуністичної партії, широко обговорює у вступній статті наслідки і значіння закінчених маневрів у київській військовій окрузі. Ці маневри — пише „Правда" — задемонстрували грізну силу червоної армії, яка осягнула великі успіхи в користуванні найновішими родами зброї. „Правда" звертає увагу на досвід командантів червоної армії в оперуванні великими масами ріжних родів зброї, щоб завдати смертельний удар противникови. Крім того маневри виявили, що большевики можуть літаками перекинути на запілля ворога більшу скількість озброєних вояків. „Правда" намагається доказати силу червоної армії, яка несе „смертельну" небезпеку для кожного, хто спробує нарушити цілість і незалежність СССР, та виявити, що діла акція зброєння і вишкіл червоної армії має виключно оборонні і мирні цілі.

Крім того, „Правда" поміщує низку статей кореспондентів з Києва про великі бенкети, які відбулися з нагоди закінчення маневрів і повороту до столиці совєтської України військових віддлів. У Києві відбулася теж ґалева вистава опери „Запорожець за Дунаєм".

Под рож Ворошилова по совєтській Україні була триюмфальна. Шефи закордонних військових делеґацій високо оцінюють беєздатність червоної армії.

СПОСІБ НА ТРІЙЛИВІ ГАЗИ.

Німеччина закуповує в Туреччині великі скількости сушених овочів, особливо міґдалів, горіхів, бросквинь, а навіть кістки з бросквинь і міґдалів. З тих овочів виробляють продукти, що роблять нешкідливими трійливі ґази. Так бодай повідомляє італійська преса.

РАДА КОМІСАРІВ У СПРАВІ РОЗВОДІВ.

З Москви подають: Рада Комісарів вирішила, що в майбутньому не можна давати розводу наслідком скарги одного з подруг. Щоб дістати розвід, необхідна буде згода чоловіка і жінки. Кожну розводову справу вирішуватиме суд.

ВИКРИЛИ ДУШОГУБА.

Перед кільканацятьма днями вбито в Новім Санчі Яна Соцька, управителя місцевого табору праці. Стверджено, що вбивства доконав якийсь товариш Соцька невідомого навзища, що приїхав з Варшави і мешкав з ним три тижні. Поліція довший час не могла викрити душогуба. Аж врешті, переслухавши всіх ближчих знайомих убитого, попала на Яна Паству, безробітного, що виїздив з Варшави до Нового Санча. Сусіди вбитого Соцька пізнали справді в Пастві того незнайомого, що перебував у Соцька і після його смерти щез. Показалося, що Пастві доконав душогубства задля грабунку, бо забрав йому гроші, гардеробу, годинник, фотографічний апарат і інші річи. Душогуба арештовано.

ПЛАТИТИМЕ РАТИ ДО 2018 РОКУ.

В Англії відбувся перед карним судом звичайний собі процес, що своїм закінченням викликав сензацію в світі. Суд засудив одного необережного мотоцикліста за легкодушну їзду на заплату кари у висоті 500 фунтів стерлінгів. Та коли засуджений зясував своє безвихідне матеріяльне положення, суд розложив йому заплату кари. на тисячу місячних рат. Таким чином остання рата припадає на Різдво 2018 р., тобто за 83 роки. Очевидно цей засуд є нереальний, бо засуджений не має спадкоємців, яких можнаб спонукати платити за нього рати після його смерти.

ЗБОЖЕВОЛІВ ПІДЧАС МОЛИТВИ В БОЖНИЦІ.

В Косові підчас молитви в божниці збожеволів купець Шия Розенчек. Божевільний ухопив тяжкий ліхтар і вибіг з ним на вулицю. Коли постерунковий хотів зупинити його, божевільний пробив постерункового ножем. Щойно більшій скількості людей, що бігли за божевільним, вдалося його зловити та розброїти. Божевільним заопікувалась поліція.

ЛАВРЕАТ МОРАЛЬНОСТИ.

На останньому засіданні Академії Наук секції „Наук Моральних і Політичних" у Парижі 4 члени цієї секції (замість 8) розглядали дуже неприємну справу. Хтось злобний прислав їм число часопису з таким змістом: „Жандармерія в Сен-Жермен де Плен арештувала селянина Йосифа Пті, 45 літ, батька 11 дітей, обвинуваченого в тім, що знасилував свою 14-літню доньку. Злочинець дістав кілька літ тому як нагороду моральности 10,000 фр." Академіки довго радили над цим фактом і прийшли до Соломонового висновку: Пан Пті дістав нагороду за свою моральну поведінку до 1927. р. і ніхто не міг тоді передбачити, як буде він поводитись пізніше.

ЛЮДИНА ХОЧЕ ЛІТАТИ.

Цьогорічний сальон винаходів у Парижі проходить під знаком повітряних роверів, якими тепер захоплюються всі техніки. Виставлено до 20 моделів малих літаків, які мають бути порушувані силою самого летуна. На жаль, на пробі ні один з них не міг піднятися в повітря і найбільш удалі робили лише скоки до висоти яких 5 метрів. Таким чином до цього часу єдиним удалим проектом можна вважати літаючий ровер німецького майора Дуноля, який на останній пробі у Франкфурті пролетів 200 метрів.

30 ОСІБ ЗГОРІЛИ ЖИВЦЕМ.

Біля міста Фридек на Моравії вибухла велика пожежа в стодолі, де ночувало багато бездомних людей. З причини великої горячі пожежна сторожа не могла вгасити вогню і старалася тільки його припинити. Тимчасом у вогні знайшло смерть багато осіб, яких могло бути до 30. Свідчать про це недопалені кістяки, знайдені серед згарища. В часі пожежі було чути в стодолі страшний крик. Нещасні кричали за ратунком, який був неможливий. Між жертвами були також жінки.

ДЕНЬ СМЕРТИ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД РУМУНІЄЮ

ЧЕРНІВЦІ (Буковина).—Розпорядок міністерства шкільництва розвязує з днем 15-го вересня 1936 р. всі народні школи, в яких іще могли вчити українською народньою мовою. В розпорядку написано дослівно таке:

„Забороняється всім державним учителям уживати в державній школі українську, польську, гебрейську і німецьку мову".

По правді сказавши, українську школу на Буковині й Бесарабії вже давно знищено. Згаданий закон дібє властиво найбільше німецьку мову. Коли мова про українські діти шкільного віку, то треба пояснити, що по буковинських селах тепер така нужда, що є села, в яких нема ні одного ученика в школі. Нема майже цілковито українських учеників по професійних школах. До такого стану довела український нарід румунська окупаційна влада.

З ПОВЕДЕННЯ „БРАТІВ"-ЧЕХІВ.

УЖГОРОД (Закарпаття). — Чеська влада вже 2 рази без ніякої законної причини виселила і передала в руки польської граничної сторожі Наддніпрянця Івана Холодного, бувшого старшину Української Армії, каліку-інваліда, що має спаралізовані ноги. Він жив від 1919 р. на іміґрації, є абсольвентом вищої торговельної школи, пять років учителював на Закарпатті, а крім того працював в українській кооперативі.

ВСІ ОБВИНУВАЧЕНІ — СТУДЕНТИ.

ВАРШАВА (Польща). — На лаві обвинувачених за вбивство польського міністра Перацького засяде 12 осіб. Всі вони студенти, за вийнятком Підгайного, що є інжиніром. Арештування обвинувачених переведено в ріжних місцевостях, а саме в Кракові, Львові, Німеччині, Люблині і в ріжних місцях Східної Галичини. Всі участники атентату — Українці. Обвинувачених боронитимуть самі українські адвокати, з котрих деякі вже прибули до Варшави і студіюють акти.

ВИСЛАНО ВЖЕ 161 ВІЗВАНЬ ДЛЯ СВІДКІВ І ЗНАВЦІВ.

ВАРШАВА. — Від дня 11-го жовтня почали розсилати з канцелярії VIII. карного відділу окружного суду в Варшаві візвання для свідків і знавців на головну розправу в справі вбивства міністра Перацького. Більшість свідків мешкає у Львові і в Кракові. Загалом вислано 161 візвань для свідків і знавців, між якими є вищі урядовці державної адміністрації й старшини державної поліції. До розправи покликано чотирох знавців: професора д-ра Ґживо-Домбровського, рушникаря, піротехніка та знавця від убрань і текстильних матеріялів. Річеві докази, які використають на розправі, поміщені в шістьох великих скринях. Для публики призначив предсідник трибуналу 150 білетів вступу.

ПЛЯНУВАЛИ АТЕНТАТ НА ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДУ.

ВАРШАВА. — Польська преса подає, що ОУН плянувала в 1933 р. атентат на волинського воєводу Юзефського. Організатором атентату був нібито головний обвинувачений у процесі за вбивство Перацького, Степан Бандера. Атентат на воєводу Юзефського мав виконати Андрій Куць, ученик гімназійної кляси в Луцьку. Про це довідалася польська влада допервa при слідстві в справі вбивства Перацького. Андрій Куць перебуває тепер у концентраційнім таборі в Берестю. Звязок з Куцем мали нібито вдержувати Іван Малюца і Богдан Підгайний, вмішаний до процесу за вбивство Перацького. Замах на воєводу мав відбутися перед палатою епископа Полікарпа, якого воєвода часто відвідував.

НАЦІОНАЛЬНІ ФЕРМЕНТИ В КОМУНІСТИЧНІЙ ПАРТІЇ НА УКРАЇНІ.

ЛЬВІВ.—Москва зарядила втрете провірку партійних документів у Харкові, з якої вийшло на яв, що є далі націоналістичні ферменти в комуністичній партії. Давніша партійна провірка відбувалася під проводом секретаря харківської організації, Гайдука, та його тепер арештували під замітом контрреволюційної діяльности, що змірала до відокремлення України від СССР. Разом з Гайдуком арештували його братів, що займали відповідальні становища у прикордонних місцевостях України. Водночас арештували керманича виділу пропаґанди обводового комітету, Тахтамішева, та двох членів партійного секретаріяту: Балабанова і Семенова. Згідно зі слідством Гайдук, його два брати, Тахтамішев, Балабанов і Семенів належали до української націоналістичної організації і підчас провірки партійних документів уможливлювали своїм прихильникам залишатись у партії, а викидали комуністичний елемент, що його надсилали з Москви на Україну.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Se nd Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on Carch 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accept l for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗА ПРАВДИВУ НЕВТРАЛЬНІСТЬ

Від кількох уже тижнів президент Злучених Держав не минає ніякої нагоди, щоби повторити американському народови й світови своє запевнення, що Злучені Держави за всяку ціну хочуть задержати невтральність в італійсько-етіопській війні. Говорив це президент на суші й на морю. Говорив самий, говорив через свого секретаря стейту, говорив через свою жінку. Говорив, що Америка не тільки тепер невтральна, але уряд робить усе можливе, щоб не датися в будучности втягнути в якусь війну за океаном.

Під тими активними заходами за задержання невтральности президент розумів свої зарядження, що мали на ціли відвернути американських бизнесменів від торгування з воюючими сторонами. Уряд подав предовжезну лісту товарів, яких американські бизнесмени в інтересі невтральности не повинні доставляти воюючим сторонам. Рівночасно уряд заявив, що хто буде їздити на кораблях воюючих сторін, той буде робити це на своє ризико.

Є це виразні натяки на звісні факти зі світової війни, коли то зручним аліянтським пропаґандистам удалося втягнути Америку в війну власне тому, бо з одного боку американські бизнесмени доставляли аліянтам воєнні матеріяли, а потім боялися, що з програною аліянтів не дістануть заплати, а з другого боку Американці, пливаючи на аліянтських кораблях, попали під обстріл німецькими підводними суднами і як „невинні жертви німецької жорстокости" подали воєнним пропаґандистам прегарну сентиментальну притоку для втягнення Америки у війну. Отже з розпоряджень президента Рузвелта видно, що Америка не хоче більше повторяти історії зо світової війни. Америка дістала у війні лекцію, якої вона не забуває. Як розумний народ, вона з одної помилки вчиться й зараз першу науку примінює до життя.

Та коли це треба признати поважним кроком уперед, то рівночасно треба звернути увагу, що декотрі підприємства, а між ними навіть величезна Фордова компанія, постановили здержати доставу товарів до воюючих держав, але інші на приказ президента не звертають уваги, ведуть далі бизнес з воюючими державами, поки, мовляв, президент їм цього виразно не заборонить. На італійських кораблях їздять сотки американських пасажирів, що можуть їхати іншими кораблями.

Це показує, що, не дивлячись на аґітацію президента й уряду, багато Американців далі роблять, що їм вигідно особисто, а не що уряд і край уважає за загальний інтерес. Це не є їх особиста справа, бо конкуренційний бизнес мусить заставити й інших бизнесменів торгувати з воюючими сторонами, а тоді Америка може датися легко втягнути в війну. Тому вже й підносяться голоси за те, щоб уряд зогострив свої постанови про невтральність і виразно заборонив доставляти щонебудь воюючим сторонам.

Ланселот Лотон (Лондон).

УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ

(Докінчення)

(2)

Як це сталося, що північ закріпила свою владу на півдні? Чому нижча цивілізація запанувала над вищою? Відповідь на ці питання можна знайти в ґеоґрафічнім положенні України. Ні одна нація не має навіть порівнуючо такого положення. Один погляд на мапу покаже, як це положення є з одного боку надзвичайно пригожим, а рівночасно і небезпечним. Україна лежить між багатьома народами. Хоч вона є останньою країною перед Азією, її територія виразно ґравітує до Заходу. Нею веде найкоротша дорога на Схід. Її найдалі висуненою південною границею є Чорне море, якого береги творять пристанок на славному шляху з півночі, „шляху з Варягів на Греки".

На Україну дивилися заздрим оком не тільки завдяки її внутрішній вартости, але також тому, що через неї було получення до східних країв і південних морей. Упродовж шістьох віків її вічно нападали та знесилювали сильні вороги, включаючи Поляків, Литовців, Москвичів, Турків і Татар. На протязі того довгого періоду вона лиш у коротких відступах тішилася свободою. Коли Поляки і Литовці не могли пібити її окремо, то вони злучалися для спільної добичі, а також коли Москвичі і Поляки бачили, що вона ціла для одних із них забагато — робили тесаме. Одначе у тих темних анналах один факт є зовсім ясний і зрозумілий. З шістьох віків підданства Україна пройшла біля чотири віки під пануванням західніх сусідів, головно Польщі. Ця обставина сама є доказом її европейськости. Таке твердження піддержується ще й тим, що Україна перебирала від інших стількиж само, скільки сама давала. Литва, наприклад, узяла від неї мову і закон. А у відношенні до Поляків, то Українці боролися часом по їх стороні, але часом і проти них. Але, маючи спільне привязання до західньої культури, вони ненавиділи деспотичну Москву більше ніж себе взаїмно. Тільки один раз, доведені до розпуки, Українці шукали помочі в Росії. Наслідки були катастрофальні, бо від того часу вони попали під безпощадну московську неволю, і крім короткого моменту в 1917 р. вони не знали, що таке свобода.

Московські публіцисти шіснацятого віку заявляли, що Москва є спадкоємницею Візантії, як також, що вона є третім і останнім Римом. Москва зрозуміла, що Україна є барієрою до Константинополя; знали про те також Турки, хоч ворогували з козаками. Росія також бачила, що Україна являється рівночасно барієрою на Захід, про що знали теж Поляки. Мусить бути знищеною в першу чергу Україна, а потім Польща — такий був московський плян. Петро Великий відобрав козакам самоуправу, обійшовся з українським народом брутально і закріпив хвилево свою владу на областях біля Чорного моря. Ідучи за його прикладом, Катерина II. здушила козаків як українську збройну силу, підбила територію над Чорним морем і приказала виписати над новоздобутим містом Херсоном таке: „Цей шлях веде до Константинополя". Від того часу, здушивши свободу Українців, ніщо не перешкаджало Росії в її експанзії на південь, схід і захід. Шлях був відкритий на ріжні наїзди і наступні царі вповні користали з положення. Один з більших наслідків цього положення був наступ Росії в серце центральної Азії, де вона натрапила на британські інтереси. В 1877 році славний ґенерал Скобелєв писав: „В опінії Анґлійців, як також Азійців, широким операціям нашого правління нема кінця. В Азії, коли триюмфи завмирають, починаються клопоти". Після цього начеркнено подрібний плян, щоб узброїти азійські орди і направити їх проти Британців в Індії, а також в інших місцях, „на голос крови і добичі, відновлюючи в той спосіб часи Тімура".

Маючи це на увазі, стане ясним, що довговікова війна між північчю і полуднем Росії, в якій зникла незалежна Україна, була траґедією світової ваґи, якої повні наслідки даються відчувати щойно тепер. Траґедія полягала в цьому, що запанувалиа меншевартна цивілізація, яка згодом простягла свою владу над великим шматом земної поверхні. Закріпивши свою владу на Україні, Москва почала перебирати багато від останньої. В тім часі Москвичі думали, що цілий світ поза кордонами Москви замешкують погани, які знають менше від них самих. Це були Українці, які дали їм штуку писання, і які принесли їм знання західньої науки й ерудиції. Европеїзацію, наскільки вони лиш були зрілі її приняти, вони дістали від тої нації, яку підбили. Вони уявляли собі, що переберуть від неї її культуру, а потім зіпхають її в темряву і деґрадацію.

В девятнацятому віці, коли Росія робила відносно певний поступ, Україну в цьому поступі тенденційно здержувано. Її традктовано не як частину Росії, але як кольонію, яку можна експльоатувати. Можливо якнайбільше перешкод ставлено їй у розвитку її індустрії, як також у прирості її інтеліґенції. Україна мала бути нічим іншим, а тільки доставником поживи і сирівців для Росії: її люди мали остатися тільки селюхами. У висліді цеї постанови форсовано русифікацію, а українських патріотів висилано на заслання. Серед таких відносин, зовсім зрозуміло, національний дух почав пригасати. Девятнацятий вік був віком воюючого мілітаризму і в ньому ніде не було симпатій для поневолених народів.

В часі російської революції Україна зібрала всі свої сили, які їй ще остались, і зробила мужню спробу відзискати свою самостійність. Одначе знов її ґеоґрафічне положення стануло проти неї. Ще заки вона вспіла зорґанізувати як слід свою оборону, Поляки, Німці й Росіяни, білі або червоні, наїхали на її території: ослаблену війною і революцією, її знов поконано.

Хоч поверховно большевики признали Україні місце у свойому федеративному укладі, то в дійсности українська національність є тепер здавлена більше, ніж була за царських часів. Українська автономія є тільки казкою. Влада Москви є всеобіймаючою, а централізація є тепер тісніше переведена, ніж передтим. Полишаючи традиції, звичаї, склонности — Українців змушено піддатися грубій колєктивізації і диктаторському правлінню, що прямує здобути контролю над їх думкою, словом і ділом. Це правда, що оставлено їм мову, одначе нею вони можуть висказувати тільки ті гадки, які одобрить Москва. Як вислід тих мір, Україна є сьогодні цілковито під чоботом Москви. Ні одна нація в Европі не витерпіла стільки, що українська. Границі України з заходом є пильно стережені і ні один Українець не може вислати неценсурованих відомостей за кордон. Тільки пильні спостерігачі можуть там відкрити те, що дійсно діється в краю. Українські націоналісти боролись і ще тепер боряться за свою справу з подиву гідним завзяттям. Большевики поставили собі за ціль винищити їх фізично до останнього. Я маю перед собою в цю хвилю цілу лісту значних осіб, яких розстріляно. Між ними є багато комуністів, які зраджували націоналістичні симпатії. В їх числі є багато визначних комуністів.

Селяни також боролись і боряться розпучливо. Вони воліли вмирати мільонами з голоду, ніж віддати наїзникам збіжжя. На це твердження є тепер багато достаточних доказів. Однак не все селяни відповідали пасивним самопожертвуванням. Багато з них упали під стрілями в активній боротьбі в повстанні, а ще більше з них вислано на заслання в далекі краї. Майже вісімнацять літ український націоналізм, невідомий на заході через ґостру московську цензуру, зводив безнастанний бій з російським імперіялізмом, замаскованим у комунізм. На останньому конґресі Комінтерну в Москві п. Попов, український делеґат, повторяючи слова Сталіна, сказав: „Боротьба проти українського націоналізму, що являється головною небезпекою, ведеться нашою партією з незменшеним завзяттям".

Крім совєтської України є ще інші українські території, приділені до сусідуючих держав: Польщі, Румунії, Чехословакії. З них найбільше число, пять мільонів, є в Галичині. Під кінець вісімнацятого віку, коли Польщу поділено цей український край приділено до Австрії. По закінченні війни справедливість вимагала, щоби всі українські території були обєднані у відродженій українській нації. Коли би Польща була так щиро цінила свободу, як про це думали інші народи, що слідили за її геройською боротьбою, вона булаб таку розвязку піддержала. Одначе вона цього не зробила. Навпаки, вона силою окупувала Галичину і здавила український націоналізм. Аліянти, залякані небезпекою, яку крило в собі замотане східньо - славянське питання, віддали їй це під умовою, що вона дасть Українцям автономію; одначе пізніше вони змодифікували своє рішення в той спосіб, що тільки зажадали від неї підписання загального договору, який охороняв би її національні меншини. Займаючи зарозуміле становище, що вона нарівні з іншими народами не конче потребує давати таке зобовязання, Польща отверто опрокинула його. Можливо, що проти цього руху не було би більших замітів, коли би Польща трактувала Українців справедливо. Від Польщі всі сподівалися більше, ніж від Москви. Одначе показалося, що автократія є заразливою; вона скоро перекинулася з Росії до Польщі, так, що тепер властиво мало залишилося, щоб вибирати для Українців між одним боком кордону і другим. В Польщі українська культура є гостро переслідувана, українських націоналістів запроторюється в концентраційні табори й українське життя не є безпечне. Тут, подібно як у Росії, ведеться завзята боротьба, про яку Захід мало знає.

Остання ціль Польщі є ясна: підбити цілу Україну, або хоч її частину, й відбудувати польську імперію від Балтику до Чорного моря. Ідучи за цею ціллю, вона вввійшла в союз з Німеччиною, яка в останніх часах також надзвичайно зацікавлена в українським питанні і яка навіть не таїться зі своїм наміром, щоб занехавши на певний час свої мрії щодо Заходу, звернути свою увагу на підбиття великих просторів на Сході. Є деякі арґументи, які могли би піддержати права Польщі, бо історично і культурно вона має більше право до України ніж Росія. Але більше право від усіх має тут сама Україна, у справах, які відносяться до неї самої. Вогонь свободи є в ній невгасальний і як довго вона є давленою, так довго він кождої хвилі може знову спалахнути і запалити все довкруги. А також, як довго вона належить до інших, вони будуть користати з її дуже важкого положення та будуть прямувати до дальших підбоїв. Її ґеоґрафічне положення, як ми бачимо, є того роду, що нації, далі від неї віддалені, не менше зацікавлені в її судьбі, ніж її сусіди та гнобителі. Україна не є малою одиницею. Етноґрафічно вона є три до чотири рази більшою від Великої Британії, а Українців начисляють на 45 мільонів. Як довго українське питання не є рішене, світовий мир буде знаходитись у постійній небезпеці.

(The Contemporary Review, London, October, 1935).

Переклав: **Е. Ляхович**, Лондон.

„Людям не бракує сили, тільки недостає їм доброї волі".

И. Ґ. Голянд.

„Хто постановив собі побідити, або згинути, той побіджає".

Віктор Ґіґо.

— Скажи мені, що я моглаб дати тітці Евфемії, щоби зробити їй приємність з нагоди її імянин.

— Напиши їй анонімовий любовний лист.

УЛАС САМЧУК.

ВОЛИНЬ

Роман-хроніка у 3-ох частинах.

Частина I.

КУДИ ТЕЧЕ ТА РІЧКА?

83

Володько почув і затремтів. Він йде до школи. Перший рік до школи. Властиво, йому вже треба було ще торік йти, але слабість ніг і далека віддаль перешкодили. Але тепер піде. Тепер він затверділий, здоровий.

Першого Матвій сказав: — Сьогодні, поки Володько не верветься зо школи, ти, Катерино, будеш пасти корови.

Катерина погнала пасти. Володька не будили, як звичайно. Спав довше. Встав, мився докладніше, навіть ноги помив; чесався, мати, як тільки могла, латала розпанахані і перелатані до неможливого штанинята. — Треба нові, та хай пожде. Нема за що купити.

Але Володько тим мало журився, що у нього ноги босі, штанята подерті. Головне, йде до школи.

Він був майже щасливим. Знайшлася торбина — стара, Василева. У торбину клався полуденок — кусень свіжого підпалка, натертого цибулею і здьором.

Мати виймала з скрині ліпшу, не святочну, але охайнішу від буденної спідницю і вбиралася. Мусить провести малого. Не піде ж він сам. Таке сором-ливе, таке нерозторопне...

Йшли до школи урочисто, ніби до церкви у велике свято. Переходили селом. На них гавкали собаки, витягали довгі шиї і сичали гусаки. Володько думав про те, як то зустріне їх учитель, що він скаже. Настя про те, як би малому кращу одежинку справити, щоб не було сором між люди показатися. Там мабуть вже повно дітвори. Всі вони не такі жебраки, як ми.

Вулиця не рівна. По сторонах садки, городи, огорожені плотом, або частоколом. Ось хата дяка. За нею церківця. Невеличка вона, деревляна, крита зеленою бляхою. За церквою сад, а в нім попівська садиба, обнесена частоколом з дубових комердяк.

Школа над дорогою. Вбога, крита соломою хата. У клясі пять вікон. Перед дверима хисткий ґаночок і чорна таблиця з написом: „Тылявецкая церковно-приходская школа". Мешкання вчителя через сіни від кляси. Маленька, з двома вікнами кімнатка, коло неї якась ще комірка і зовсім крихітна кухонька.

Дивно було Насті і Володькови, що, не дивлячись на ранній час, навколо так тихо. Можливо, вже вчаться. Не може бути, щоб з першого дня та одразу вчилися. Ні на дорозі, ні на дворі, ні на ґанку, ніде ні одної душі. Шкілка стоїть понуро між двома велитенськими черешнями. Вікна заляпані вапном. Стіни на зовні місцями облуплені.

Увійшли на ґанок. Двері зачинені. Настя попробувала за клямку — не відчиняються. Що за біда? Де ж учитель? Почала стукати. По хвилі відчиняються половинні небарвлені двері і в них постать. Зелені діяґоналеві штани. Чорна, з двома рядами блискучих металевих з орлами ґудзиків, куртка. На комірі відзнаки-петлиці.

— Аа, — заговорила постать, по російськи. — Мабуть до школи?

— До школи, господине учителю, до школи. Ото маємо такого шмаркача — і кивнула головою на Володька, що почервонів, мов сонце. — Все, чуєте, коли та школа буде? Все, ото питає. Сьогодні ледь світ зірвалося і вже хотіло бігти. А батюшка ото в церкві сказали посилати дітвору, то ми і кажемо: хай іде. Худобу якось самі доглянемо. Роботи до погибелі, але коли час до школи, що будеш робити... А хлопець до науки аж горить. Тільки розбещений. Ви, господине учителю, як що того... чи то за вухо потягнути, чи плящуна, чи „лапу" дати — не шкодуйте. Воно так... Що годиться, то годиться. Без того наука не піде... А дітвора дома, звісно...

Учитель усміхнувся і Настя спохватилася, що мабуть багато наговорила. У нього чорна борідка, чорні очі, чорна розбита чуприна. Нижні щелини дещо видаються вперед.

— Я, може, пане учителю й спізнилася?

— Але, — перебиває їй учитель, — де там. Ви певно з дерманців?

— Так, господине учителю.

— У нас не заведено так одразу до школи. Батюшка казали, але наука пічнеться опісля, як зберуться. Ну, що ж. Хлопчина ваш, видно, бистрий. Хай зістанеться, а коли ще хто прийде, то пічнемо щось вчитися.

Настя давала ще деякі поради, просила вчити молитви, не забувати божественного... Просила не жилувати, а за все карати. Володькові наказала бути у всьому слухняним, шарпнула його, граючись, за вухо, поправила сорочину, пригладила рукою волосся і відійшла.

— Ну, так ступай у клас, — сказав учитель Володькови, і відчинив йому двері.

Володько вступає в клясу. Простора, з низькою стелею кімната, свіжо вибілена. Довгі і тяжкі лавиці зложені купою при одному боці і не обтерті від вапна.

У передньому куті велитенський від стелі майже до помосту образ Христа з книгою в руці, в якій виразно написано: „Прийдіте до мене всі труждающіїся і обремененії і аз упокою ви".

Володько тримає в руці зімятого з подертим дашком кашкета і не знає, що робити. Учитель підійшов до купи лавиць, зняв одну і поставив з правого боку. — Садісь здесь. Ето будет первая група.

На лавиці верства пороху. Виразно лишилися відбитки учителевих рук. Володько не звертає уваги на порох, слухняно без слова сідає і дуже поважно без єдиного руху сидить.

Руки свої учитель тримає розчепіреними, щоб не замастити убрання.

— Ну, вот. Посіді. Может ещо кто прійдьот... Я потом зайду. — І учитель вийшов.

Коли заглухли його кроки, Володько несміливо позіхнув і повернув голову. Сам. Коло печі ще стоїть велика чорна таблиця. Коло стіни шафа. От і все. Тиша. Час від часу з кімнати учителя через сіни чути уривні голоси. Забамкав годинник. Володько не знав, що то бамкає й уважно наслухував. Далі знов тиша. Навіть мух не було. На дворі сонце, теплота. За вікнами город, на городі високі соняшники, величезні жовті гарбузи, головата капуста, червоні баклажани. Там вештаються високо попідтикані жінки і копають.

„Коли б, Боже мій, хто прийшов" — думає Володько. Як ніхто не прийде, значить і не буде навчання. Значить Володько вертається до дому, значить, нічого не матиме вчити, не матиме навіть книжки.

Але по деякому часі у сінях заскрипіли двері. Серед глибокої тиші це був досить різкий і неприємний згук. Хтось увійшов і одразу шарпнув двері до кляси.

Володько нашорошився. У клясі зявився великий рижобородий з розтріпаною чуприною дядько, а за ним штикільгає малий хлопчина.

— Ого, — сказав дядько. — Вже й школьник є. Ти чий?

— Матвіїв, — виговорив Володько.

— Ааа, а це з тих... з дерманів... А більше нема?

— Нема. Більше у нас ніхто не піде до школи. Всі або більші, або ще малі...

— Ага, — кивнув головою дядько. — Так оце тобі товариш, Евгене! — звернувся дядько до кривого. — Так маєш от товариша... А я „скамєйки" розставлю. Біжи до вчителя та попроси мітли. Дещо заметемо. А ти, малий, встань, — звернувся до Володька.

Володько встав. Дядько дістав з шафи якусь ганчірку. — Ось на тобі і стирай куряву.

Почалася праця. Дядько гримотить тяжечими лавицями, а Володько уважно обчищує їх з вапна та куряви. Сонце бє у вікна і ставить величезні скісні куряні стовпи. Зявився і вчитель. Кривий Евген, видно, вже тут свій. Дядько це шкільний сторож, а Евген його син.

По праці учитель сказав: — Ну вот. Тепер харашо. Ступайте, мальчікі, пока дамой, а завтра пріходітє і пріводітє с сабой єщо каво нібуть. Панімаєте?

— Да! — розмашно кивнув головою Володько. У нього брудні руки, брудні штанята, навіть під носом чорно від пороху. Вчитель ще пояснив, що мають робити, коли відходять зі школи: — звернутися до ікони, прочитати, або проспівати „Достойно єсть", поклонитися „господіну учітелю і сказать: „до-сві-данія".

(Далі буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

„У. Р. Ф. М. О."

Вп. Пане Редакторе:

Не відмовте ласкаво помістити цього листа у Вашім часописі:

В минулім я працював кілька років як активний член так званих „Українських робітничо-фармерських масових орґанізацій". Частина українського робітництва зведена брехливою пропаґандою верхів, не має найменшої уяви про нещирість і зрадництво проводу.

Мені забрало 8 років переконатися в їх підступній хитрости і нещирости, коли я мав нагоду ближче придивитись до їх діяльности.

Я покинув їх орґанізації, бо переконався, що гірших обманців від них мабуть нема на світі. І я вважаю своїм моральним обовязком зробити наступну заяву, щоб перестерегти тих, що ще не знають, що діється за сценою.

Я лишив „УРФМО" тому, що завсвнився, що ці орґанізації не є українськими, але існують лише для баламучення Українців і Українок.

Ці орґанізації не є робітничими. Бо їхня праця фактично нищить робітництво і їх інтереси, розбиваючи єдиний робітничий фронт, та видаючи їх з головою ворогам. В проводі цих орґанізацій тяжко знайти робітника, бо він складається з фахових платних аґентів, що не люблять тяжкої праці. Нема гіршого ворога українського робітництва, як ренегати (зрадники) і кати московські наймити, що пробують завести частину українського робітництва під дурного хату в Канаді.

Ці орґанізації не є масовими, і ніколи самі робітники і фармери (хлібороби) ними не кермували; провід „УРФМО" завжди був в руках невеликої зграї нової „комуністичної аристократії".

Не є ці орґанізації масовими ще й тому, що ті маленькі маси, що були там тепер, і ці лишають їх зраджені і спроневірені.

Моїм переконанням є, що кожний Українець і кожна Українка, що не стратили ще совісти і гідности, яких би переконань вони не були, не повинні залишитись далі під проводом тих крівавих гробарів долі нашого народу.

Всі українські народні часописі прошу передрукувати цю заяву.

З глибокою пошаною,

В. І. Челюк.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Подаемо до відома, що дня 24-го жовтня ц. р. померла ТЕКЛЯ ПРИЙМА, члениця 248 відділу У. Н. Союза в Котсвіл, Па.

Покійна вступила до У. Н. Союза 1927 р., а померла по довгій і тяжкій недузі. Похорон відбудеться дня 28. жовтня з дому жалоби в годині 10-тій рано. Відправиться Служба Божа в українській церкві. Покійна буде похоронена на українськім цвинтарі. Оставила мужа Степана і пятеро сиріт.

В. І. П.

НОВІ КНИЖКИ

Улас Самчук: Марія: Хроніка одного життя. Видання „Української Бібліотеки". Накладом Івана Тиктора у Львові.

Під назвою „хроніки одного життя" подає нам цей автор, уже відомий нашим читачам з фейлетону, що саме тепер друкується в нашім часописі, прегарну повість, яка добула собі вже широкий розголос у рідним краю та яка без сумніву заслугує собі на те, щоби з ним запізналася ближче ширша читаюча публика в Америці.

Автор назвав цю повість „хронікою одного життя" видно тому, бо повість нарисовує життя одної людини від самого народження до смерти. Цею осередньою постаттю являється геройка повісти, Марія, українська селянка з Волині.

Щоби змалювати якнайширший образ життя, автор вибрав собі як головну особу людину, що дає йому нагоду такий образ малювати. „Коли не рахувати останніх трьох, то Марія зустріла і провела двацять тисяч двісті пятьдесять вісім днів", починає автор. „Скільки разів сходило для неї сонце, стільки разів переживала насолоду буття, стільки разів бачила, або відчувала небо, запах сонячного тепла і землі". Відомо, є люди іншої породи. Люди, що живуть, а життя так не відчувають. Люди, в котрих відчування життя притуплене. Люди без чутливого відчування, без щирости почування, без глибини й палкости почування. Таких людей є навіть дуже багато, але що можна написати про життя таких людей? Як можна змальовувати життя людей, що живуть того життя несвідомі?

Родиться дитина й починає скоро намагатися зрозуміти великі тайни світа, що діються коло неї. І читач уходить у душу дитини й з нею починає переживати інше життя, друге життя. Він уже життям другої людини й через те збільшується його життєвий досвід.

Родиться Марія в хаті бідного зарібника. Її батько працює у каміньоломах. Вона любила сідати йому на коліна й слухати, як тато дихає; дивитися, як поволі жує, як ворушиться його борода, як моргають вуса. Сильний тато, добрий тато. Марія горда з такого тата: другого такого нема на цілому світі.

Одного вечора тато довго не вертався з праці. „Мамо", говорила Марія, „де наш тато?" На дворі зчинився гамір. Мати вибігла й заголосила. Відчинилися двері й до хати купою ринули люди. Вони двигали батька. На другий день чужі люди десь віднесли тата і не принесли назад. Минає день, два. „Мамо! Де наш тато?" Тато вже не вертався.

За два місяці по тім випадку мати лягла на постіль і більше не звелась. Приходила тітка або сусідка, топила в печі, варила теплу страву, годувала Марію та проказувала „отченаш". Мати лежала на постелі, не говорила, не плакала... На другий день... на довгому столі вся в білому, обтикана свічами, лежить мати. Марія боїться плакати. Мама спить. Чого мама так довго спить на столі і нащо горять свічі? У них щільно заплющені очі, міцно затиснуті тонкі уста й зовсім жовті щоки...

Минуло кілька днів. Марія кождого дня кликала і чекала мами, але мами не було. Жила в тітки Катерини. По році Марія почала пасти гуси. В десятім році пішла в найми. Автор змальовує сирітство, далі наймитство Марії.

З Марії виростає краля. Ще пятнацятий рік не скінчився, а вже парубки на неї очима стрижуть. Яка доля жде наймичку-красуню, що не має нічого крім палких очей і чарівного личка? Стрінула вона парубка Корнія. Білявий, стрункий, на гармонії як різне, то хоч не хоч, рветься сама присядка. Чортів Корній. Вус у нього засівається. Брови шовкові. Карі очи. Марія ходить, співає, вечорів їй замало, на крилах до церкви летить, де може Корнія побачити; а як побачить, то камінь під нею розхвилюється, стіни не встоять на місці.

Тимчасом по селу чутка йде, що кривий Гнат збирається до неї свататись. Корній лютий. Ех, як піймаю того вишкварка, то перебю ребра й другу ногу вирву. Як Корній Марію припер, щоби сказала, чи вона його любить, вона нарешті призналася.

Здавалосяб, що все складається ясно. Але Корнія забрали до війська. Що діється в Марії, що його вірно любила? Як вона вижде чотири роки, заки він вернеться?

Як не стало Корнія в селі, Гнат почав залицятись до Марії. Та яке залицяння каліки?

Він про любов говорити не сміє. Він їй дарунки носить. Вона викручується, не хоче приймати. Бери, Маріє, ніхто не буде знати, хіба що цей гай і перелаз. На другий день Гнат в іншому місці вичікує Марії. Вона втікає від нього. Нічого не помагає. Він знову за нею, вона знову втікає.

Люди відраджують Гнатові. Вона тебе не хоче. Вона не тобі пара. Але Гнат не покидає своєї постанови. Витревалість і впертість переможуть. І справді завзяття перемагає. Марія подається. Від Корнія листів нема. Як може вона довше ждати?

І виходить Марія за Гната, за багатого каліку. Стає Марія ґаздинею на всю губу. Гнат їй землю записав. Її хазяїн теж. Щаслива буде Марія, ні? Всі ждуть, що вона буде щаслива. Але чи може жінка бути щасливою, полюбивши одного, а вийшовши за другого?

Як почувається жінка в такій ситуації? Який вплив вона має на людину? Чи заступить любов чоловіка жінці її любов до іншого чоловіка?

Приходять діти. Яке значіння має дитина для такої матери?

Навідується смерть між діти. Що значить утрата дитини такій матері?

В село вертається на відпустку давній любчик Корній. Чи це не має для Марії ніякого значіння, бо вона замужня з другим? Чи може жінка забути свою любов тому, бо при вівтари присягла любов іншому? Як складаються відносини між чоловіком і жінкою? Чи не пожалує жінка ніколи свого задушевного почування? А як пожалує, що з цього вийде, як це проявиться?

Ак як знайдеться в таких подругів дитина, то яке її значіння й ситуація в родині?

І так далі і так далі. Ситуація виринає за ситуацією; здається, немов би автор хотів в одній повісті вичерпати всі ситуації, в яких може знайтися жінка в українському селі. Здається, що автор малює навіть ситуації, для нашого села неможливі, бо розвід жінки з мужем, ще до революції, але автор робить це все так справно, що читач бачить, що в змальованих людей це справді природня ситуація. Читач чує, що в них інакше й бути не могло.

Рорвелася Марія зі своїм чоловіком-нелюбом та стала жити з чоловіком, котрого забути не могла. Тамтой був хазяїн, заможний, а цей бездомний бідолаха. Тамтой любив її, як любить людина, що не має надії на любов, а цей любив, як чоловік, що звик, щоб його жінки любили. Тамтой був статочний, розважний, господарський. Цей загонистий, не господарська дитина. Чи можливо, щоб такий чоловік поправився? Чи можливо, щоб він став ґаздою? Здається вам, що це неможливе, але читаєте повість Самчука й бачите, як саме сталося неждане і розумієте, що так воно статися мусіло.

І йдуть роки за роками. Приходять діти. Приходить війна японсько-російська. Чоловік іде на війну й перебуває на війні роки. Лишається жінка салдаткою з малими дітьми. Сама ґаздує. Та в селі ще лишився її перший муж. Що він робить, як доля забрала чоловіка жінки, котру він ще далі любить до божевілля?

Вертається нарешті чоловік. І знову йдуть роки за роками. Виростають діти. Одного батька, одної матери, а кожде інакше. Одно хазяйновите, а друге... Приходить друга, світова війна. По війні революція. Українська держава! Що це таке? Яке враження вона має на людей? Паде українська держава, приходить большевицька влада. Що несе вона для наших знайомих? Одні діти за українську державу, інші за комунізм. Яка ситуація витворюється між батьками й дітьми, а яка між дітьми? Приходить колективізація. Щож це таке? Приходить голод. Як він відбивається на наших героях? І так далі до самої смерти жінки-геройки. Нагадуються перші слова автора про 20,258 днів життя та про глибоку чутливість геройки і читач бачить, що в цих 20,258 днях життя ця чутлива людина перейшла всю скалю людської радости й людського горя: дитинство, сирітство, наймитство, хазяйство, дівочу любов, подружжя за нелюбом, подружжя за нехазяйновитим чоловіком, родини дітей, смерть дітей, війни, голод, преріжні утиски. Запитати хочеться: чого ця людина не перейшла?

Нам, українським іміґрантам, ця книжка подвійно цікава. Не тільки з тих поглядів, з яких вона цікава українським читачам у ріднім краю. Вона цікава й тому, бо нам часто здається в Америці, що життя в ріднім краю незвичайно просте, нескладне, на всякий випадок менше складне, ніж наше життя на іміґрації. Отже хто так думає, чи з жалем над собою, чи з гордістю на себе, най прочитає книжку Самчука. Пізнає з неї, як виглядає нині світ і життя на нашій Україні для великого числа українських людей, а передовсім для величезної маси українських жінок.

В Америці є слово „мостбукс". Так називають книжки, які всяка людина просто мусить прочитати, бо де вона не пішлаб, там усюди про цю книжку можуть заговорити. У українського читача нераз дивує, чи є такі книжки в українській літературі; чи є такі українські книжки, які кождий Українець повинен би прочитати. Здається, між книжками, що можуть претендувати на лісту таких українських „мусових книжок", належить книжка Самчука „Марія". Хто її не читав, той не знає першого твору нового українського письменника, що певно лишить незатертий слід в українськім письменстві.

ЧОМУ АДУА Є НАЙБОЛЮЧІШИМ СПОГАДОМ В ІСТОРІЇ ІТАЛІЇ

Як у 1896. році військо короля Менеліка розбило італійське військо.

Для Італії місто Адуя, що лежить яких 2,000 ярдів від моря безпосередньо на границі італійської Еритреї, має не лише стратеґічне значіння. Адуа це теж символ соромної поразки в історії Італії.

У лютому 1896. року в Італії чимраз небезпечніше поширювалося невдоволення населення, яке нетерпеливилося і якому не подобалася нерішучість з починанням воєнної акції. Ґенерал Баратієрі мав тоді яких 15,000 вояків, які вже були виснажилися, бо кілька тижнів стояли на становищах у недоступних горах Етіопії. А що ще гірше, одна частина війська здезертирувала на неприятельський бік. До того ще стали меншати запаси харчів і муніції. Зновуж етіопський цісар Менелік недалеко Адуї зібрав армію в силі 80 до 100 тисяч вояків. Положення було дуже грізне. Ґен. Баратієрі подумав про відступ. Та це безуспішне маневрування ґен. Баратієра дуже денервувало президента міністрів Кріспія, якого становище в Італії було не найкраще. 22-го лютого 1896. р. післав до Етіопії підмогу під проводом ґен. Пальдісара. Та вже три дні пізніше, налякавшись льокальних невдач, післав злощасну телеґраму, в якій Батарієрову акцію в Етіопії назвав „військовими сухотами". Ґен. Баратієрі старався ратувати свою військову славу, тому рішився почати рішаючі кроки ще перед приходом підмоги.

Впродовж останньої ночі місяця лютого Італійці пішли наступом з трома дивізіями під командою ґен. Дарбоміда, Арімондія та Альбертонея, а одна бриґада, 5,300 вояків, осталася в резерві під командою ґен. Елєна. Дивізія Альбертонея, що складалася виключно з туземців, ішла вперед, одначе збилася з дороги, або нарочно повели її так туземські провідники. Як перша італійська дивізія дійшла до Менелікового табору, ніде не можна було знайти військ Альбертонея. Така сама доля стрінула також дві інші дивізії, які ступали за першою.

Втрати Італійців виносили понад 6,000 вояків, а 3,000—4,000 попали в полон. Нічого не помогло, що вояки по геройськи боронилися, та що 15,000 Італійців, не зважаючи на велику перевагу ворога, вбили до 8,000 туземних вояків армії короля Менеліка.

Вістка про цю страшну поразку викликала в Італії велику реакцію. Студенти палили портрети міністра Кріспія, влада мусіла податися до димісії. Щоденні демонстрації проти етіопської війни грозили вибухом революції, а за кілька днів уже й король не був певний престола. Влада з дуже великим трудом довела до порядку та спокою, одначе більше й думати не могла про дальшу війну з Етіопією. Впродовж 40 літ, що минули від поразки під Адуою, спогад про неї був для Італії все найболючіший.

Добрий жених.

— Мумусю! Я хочу вийти замуж за Петруся. Він має такі гарні вусики.

— Ой, цього замало, доню, замало!

— О, то він іще запустить і бороду.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

СТЕМФОРД, КОНН.

Українському музееви і бібліотеці.

На вище згадані цїли зложили в дарі: п. Д. Ґрабовський $5; о. Джан Й. Свавнтон за старанням о. Н. Навроцького 108 книжок, о. Вол. Обушкевич 61 книжок; о. Михайло Лисяк 56 книжок; п. Фелікс Калужняк 41 книжок; п. Христина Рибінська 17 книжок; п. Павло Луків 4 брошури.

о. Лев Чапельський,
директор музею.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

10-ліття товариства „Жіночої Помочі".

Товариство „Жіноча Поміч", це одна з перших жіночих орґанізацій в Америці. Ще заки в Ню Йорку зорґанізовано церкву, повстало в Джерзі Ситі „сестричне братство св. Ольги", яке закладало свої відділи в Ню Йорку. Так повстав уже перед 35 літами перший відділ у Ню Йорку.

Та серед метушні почало несподівано сестрицтво підупадати і з поверх 150 члениць сталося лише 7. Вони рішили змінити назву на „Жіноча Поміч" і в той спосіб вратували першу жіночу орґанізацію.

Саме в суботу, 19-го жовтня, „Жіноча Поміч" святкувала 10-ліття свого існування. Що правда, товариство невелике, тому виявилася несподіванка. Багато людей заінтересувалися ним і прибули на цю річницю вечором до Українського Народнього Дому на спільне свято. Воно було попереджене богослуженням у церкві св. Юрія.

В Народнім Домі була наперед товариська вечеря з 300 гостями, а потім забава. При вечері переповіла коротко історію „Жіночої Помочи" пані Ольга Шуст, голова товариства і сердечно привитала зібраних. Про значіння жіночої допомогової орґанізації говорив о. Филимон Тарнавський, звіт з 10-літньої діяльности товариства склала пані Марія Марусевич, привіт від Союза Українок склала пані А. Ваґнер, голова цьогож товариства, а гром. Василь Лазута пригадав трудноці з попередньою орґанізацією і його заходи для вратування товариства під іншим іменем.

Настрій між членицями й гостями був дуже сердечний, а це виявилося в довгих товариських забавах, що протягнулися майже поза північ.

Учасник.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 27-го вересня ц. р. померла від нещасного автомобілевого випадку **Пелагія Сковронська** з роду Павлюк, členиця 108 відділу У. Н. Союза в Клівленд, О.

Покійна родилася в селі Залипя, повіт Рогатин, 1899 року. Прожила 36 літ. До Америки приїхала 1913 року. До У. Н. Союза належала від 1922 року. Оставила мужа Михайла і четверо дітей (Степан 18, Анна 16, Василь 13 літ і Михась 1 рік) та велику родину в Америці і в старім краю.

Похорон відбувся дня 1. жовтня з дому жалоби до укр. гр.-кат. церкви при участи членів 108 відділу У. Н. Союза і членів від. 104 У. Р. Союза з з Клівленд, О. Похороном занимався погребник п. Михайло Колодій, член нашого відділу.

Хай земля буде їй легка.

П. Потажний,
рек. секр.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

ГАРТФОРД, КОНН.

З відчиту на визвольну боротьбу.

На відчиті ґен. Капустянського зложили на боевий фонд по $5: Г. Дячишин з Норвіч і М. Папа з Гартфорд, Конн.; по $1: П. Драпяк, Стефанія Кундис, Л. Апанович, Л. Сидоряк, М. Салецька, П. Кріль, П. Салецька, М. Чикало, П. Медвідь, Т. Фіярчук, В. Стефанів, Е. Бутриліс, І. Саґан, П. Предзімірський, Кат. Яросевич, о. Обушкевич, Н. Лата, І. Бойчук, О. Йордан, І. Олендер, М. Слик, Е. Ґловінська, Е. Ґайда, П. Косар, Н. Скоробогатій, Й. Патинок з Ґлестонбури, В. Гірчиця, К. Гірчиця, С. Кінчик, В. Грибик, В. Кінчик з Віліяментік і В. Калина; М. Курдина 75 ц.; по 50 ц.: Т. Піх, Б. Данилів, К. Чопила, П. Ґроґоза, Н. Наумич, А. Локоть, М. Данилів, А. Данилюк; Д. Вовк 25 ц. — Разом записаних на галі зложили $47; з відзнак на галі $10.88, з панахиди в церкві $8.82. Дрібними $11.30. Разом $78.

По відтягненню розходу в сумі $20 вислано до централі ОДВУ $58.

П. Драпяк, предсідник;
Л. Апанович, секр.
Іван Саґан, касієр.

НЮАРК, Н. Й.

Тим, що сидять у тюрмах.

Недавно тому читали ми в „Свободі" про події в Старій Солі в Галичині. Ця місцевість славна з того, що там уміють шанувати нашу славну традицію і діла наших героїв, а тимсамим уміють і відбивати польські атаки, держачися супроти Поляків засади „зуб за зуб". З тої причини опинилися деякі наші хлопці в польській тюрмі. Довідавшися про це з листів з краю, наші односельчани завязали тут комітет і рішили влаштувати баль, щоб дістати тим чином якусь грошеву поміч для тих, що сидять у тюрмі за нашу справу. Вплинули грошеві датки і жертви в „натурі", бо когут приніс $8.75. Було на балю багато сміху. І був гарний чистий дохід, бо виносив $127.85. До цього додала гром. Настуня Брухаль з Ню Гейвен, що походить зі Старої Солі, $10. З тої суми ухвалено вислати до села через Обеднання $25 на оборону тих, що їх держать у тюрмі. Решта покищо задержана в Америці й буде вислана в міру потреби. Найбільше труду біля цеї справи доложила екзекутива комітету: В. Дубас, предс.; гром. Багній, секр., і Т. Сурма, касієр. А односельчани зробили своє: занялися балем і зложили жертви.

Т. Рудий.

У лікаря.

— Спите добре?
— Знаменито.
— Як довго?
— До другої.
— Чому тільки до другої?
— Далі не урядуємо.

В менажерії.

— Мамусю, чому цей лев має таку велику голову?

— Гм..., щоб не міг її пропхати крізь решітку, сину.

Жених.

Він: Оженюся з тобою, хочби ми мали навіть жити хлібом і водою.

Вона: Добре. Ти постараєшся за хліб, а я за воду.

ПОДЯКА.

Я, нижче підписаний член 6 від. У. Н. Союза, складаю щиру і сердечну подяку головному урядови нашої організації за уділення мені допомоги з фонду запомогового в сумі $50, котрі мені стали великою помічю у моїм каліцтві. Бажаю якнайкращого успіху У. Н. Союзови. Також дякую місцевим урядникам за їх труд.

Андрій Воробель.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗІЗД.

Заходом Головної Управи Рідної Школи відбудеться у Львові 2 і 3 листопада 1935 р. **педагогічний зїзд** з такою програмою:

I. Субота, дня 2 листопада 1935 р. в 10 год. передполуднем.

1) Відкриття зїзду — голова Рідної Школи, проф. Іван Галущинський.

2) Проф. д-р Степан Балей — Психольоґія характеру.

Пополудні:

3) Проф. д-р Яким Ярема — Українська психіка в її історично-культурних виявах і наша програма виховання.

4) Проф. Ярослав Кузьмів — Напрямні національного виховання.

5) Д-р Всеволод Метельський — Спроба характеристики української дитини.

6) Д-р Осип Філяс — школа та поширення гасел гіґієни серед громадянства.

II. Неділя, 3 листопада, 10 год. передполуднем:

7) Інсп. Р. Ш. Володимир Кузьмович — Проблеми української шкільної політики.

8) Інж. Роман Білинський — Достроєння школи до вимог нашого господарського життя.

Пополудні:

9) Доц. д-р Володимир Січинський — Ужиткове мистецтво в системі виховання.

10) Д-р Станислав Людкевич — Орґанізація музичного виховання.

11) Проф. Степан Гайдучок — Вплив фізичного виховання на вдачу нашої молоді.

Відкриття Педаґоґічного Зїзду й перший реферат відбудеться в салі Музичного Товариства ім. Лисенка при вул. Шашкевича; наради в суботу пополудні та в неділю рано й пополудні — в салі То-ва „Українська Бесіда" при вул. Рутовського ч. 22 (Народний Дім).

Запрошуємо до участи у Педаґоґічному Зїзді представників українського наукового й виховного світу, українських центральних установ, преси, українське вчительство народніх, середніх і фахових державних і приватних шкіл, представників Кружків Р. Ш., що вдержують школи, представників Батьківських Комітетів (Кружків), представників виховних і шкільних установ Волині, Полісся, Підляшша й Холмщини, Буковини й Закарпаття та еміґрації.

ЗА ГОЛОВНУ УПРАВУ РІДНОЇ ШКОЛИ:

Іван Галущинський, голова;
Д-р Мирон Коновалець секр.

ЗА ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ ПЕДАҐОҐІЧНОГО ЗІЗДУ:

Іван Галущинський, голова Р. Ш., предсідник; **Володимир Радзикевич,** голова Учительської Громади, I. заступник; **Іван Лилик,** голова Взаїмної Помочі Українського Вчительства, II. заступник предсідника; **Іван Ющишин,** редактор, I. секретар; **д-р Маркіян Терлецький,** II. секретар.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН І ОГНЕННІ БОГИ. (12)

Як Ніярх підійшов до лейді Бет, він обкинув її цікавими очима й сказав до дівчини: „Іди собі, Арбельо! Як смієш говорити з гостем з неба?" Дівчина відступила назад. Лейді Бет зрозуміла з рухів і тону старого чоловіка, що він говорив.

Вона почувалася безпечнішою з дівчиною при своїм боці і хотіла задержати дівчину при собі. Але як могла повстати проти цього гаркаючого патріярха, що виглядав на вожда племени? Потім пригадала собі, що вона зробила на цих людей враження чудесної появи.

Вона рішилася добитись прав для свого „божеського" авторитету. Приказуючим рухом руки лейді Бет взяла дівчину за руку. Видно було з того, що вона хоче задержати дівчину при собі. В очах Ніярха засвітилися нагло божевільні вогники й він підступив ближче.

Під впливом визову лейді Бет у крученім умі старого чоловіка повстало страшне підозріння. Можливо, що це не є божеське єство. Це певно не Іскандер, бо Іскандер був богочоловік. Ні, її справді треба вперед випробувати вогненним стовпом смерти бога Баала.